

Норочевський Олександр Олександрович

аспірант відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, адвокат, радник з земельних та правових питань ГС «Аграрний союз України», експерт «АгроPRO»

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТА НЕПРИПУСТИМОСТІ
ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ: ЗДОБУТОК ЧИ
ФІКЦІЯ (РОЗДУМИ АДВОКАТА)**

Однією з особливостей судової реформи кінця 2017 року стало запровадження зовсім нового, раніше не відомого інституту неприпустимості зловживання процесуальними правами. Крім, Цивільного процесуального кодексу України (ст. 44), його було одночасно запроваджено в Господарському процесуальному кодексі України (ст. 43) та в Кодексі адміністративного судочинства України (ст. 45).

Безумовно, сам по собі факт визнання неприпустимості зловживання процесуальними правами повноцінним інститутом цивільного процесуального права є значим кроком уперед в подоланні недовіри, скептичного ставлення до судової системи.

Однак, як у науковців, так і практиків (зокрема, адвокатів) виникає закономірне питання: чи не стане запровадження інституту недопустимості зловживання процесуальними правами черговою фікцією?

Для відповіді на це питання слід звернутися до змісту ст. 44 Цивільного процесуального кодексу України.

Частина 1 даної статті адресована до учасників судового процесу, а частина 4 - до судів.

Норма закону імперативно вказує на неприпустимість зловживання процесуальними правами з боку учасників розгляду справи та їх представників, необхідність добросовісного користування процесуальними правами.

З судом складніше. З одного боку зазначений прямий обов'язок суду вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами, застосовувати санкції.

З іншого боку, у частині 2 статті є прив'язка до залежності від конкретних обставин, а також зазначення можливості (не обов'язку) суду визнати зловживанням процесуальними правами певних дій учасника справи, які відповідають критеріям зазначеним в ній.

Частина 3 також вказує на право суду (не обов'язок) на застосування процесуальних санкцій випадку визнання конкретних дій сторони зловживанням процесуальними правами.

На перший погляд може скластися враження, що законодавець робить саме поняття «зловживання правом» оціночним і покладає його на розсуд суддів, дає їм можливість самостійно визначати відповідність йому певних процесуальних дій учасників розгляду.

Але тут не все так просто.

Встановлення імперативного обов'язку для суду в частині обов'язку визнання дії, які мають певні ознаки зловживання правом, може мати і негативні наслідки в першу чергу для сторін.

По-перше, порушується принцип змагальності.

Мова йде про випадки, коли протилежна сторона не має зацікавленості у застосуванні до іншої санкції у вигляді залишенні позову, заяви чи клопотання без розгляду. Навпаки, її інтерес полягає у всебічному та повному розгляді справи з постановленням рішення по суті спору.

Тому, на мій погляд, запропонована законодавцем конструкція направлена на певну процесуальну активність сторін. Вона стимулює учасників справи звертати увагу суду на випадки зловживання процесуальними правами, надавати судові свої аргументи та докази, які підтверджують належність дій свого процесуального опонента саме до цього.

З іншого боку, імператив несе ризик стимулювання вже іншої форми зловживання процесуальним законом – боку суду, бо у нього відкривається можливість уникати розгляду «незручних» процесуальних питань та, навіть справ.

Отже, обережність законодавця стає цілком зрозумілою та досить виправданою.

Не слід забувати. Починаючи з 2004 року цивільний процес в Україні еволюціонував в бік змагальності, яка передбачає активність усіх учасників процесу.

Про це, один з авторитетних суддів Запорізької області досить часто говорить так: «Шановні адвокати працюйте, надавайте судові докази, обґрунтування своїх позицій. Все дослідимо. Але не перекладайте на суд свою роботу... я не повинен самотійно розбиратися у «дебрях життя» ваших клієнтів».

Ця позиція стає особливо актуальною в сенсі нової редакції Цивільного процесуального кодексу України, коли доведення своєї позиції конкретними доказами стає безпосереднім обов'язком кожного учасника розгляду справи.

В реаліях сьогодення сторони повинні чітко розуміти, що саме вони, а не суд мають зацікавленість від досягнення певного процесуального результату.

Виходячи з викладеного вище, правозастосовча практика в недалекому надасть відповідь на питання: чи буде дієвим в Україні інститут неприпустимості зловживання процесуальними правами, або ні?

Однак, тут не треба «уповати» на суди. Дуже багато залежить від активної позиції адвокатури. Її антитолерантного відношення до зловживання процесуальними правами.

Павлова Юлія Сергіївна

аспірантка кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., професор Голубєва Н.Ю.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В СВІТЛІ НОВОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток науково-технічних досягнень призвів до зміни характеру суспільних відносин, які все більше відбуваються не в межах безпосереднього міжособистісного спілкування, а в межах віртуального простору. Технічні засоби опосередковують суспільні відносини, стають засобом спілкування та, одночасно, невід'ємним атрибутом суспільного життя.